

BALÁZS K. ATTILA
Csapda

A reggel halvány és hideg. Kint ősz van, sárga leveleket fészül ki a fákból a szél. Egy szegényesen kivilágított térbe lépünk: fehér falakat látunk, amelyeken semmi díszítés. A szemközti falon egyetlen nagy, kerek óra, amely maga is ütött-kopott, megszagatta azt is az átsodródó idő. Az óra alatt felpattogzott, zöld olajfestékkal kent ajtó. Kilenc óra. Odakint egyre magasabbra kúszik a nap, de már nincs meg a régi ereje. Feltámad a szél is, varjakat dobál a távoli jegenyék fölött. A felületesen záródó ablakok réseinél füttyül a légáramlat, meg-megzörrennek az üvegek. Eltelik néhány nagyon hosszú másodperc.

Az orvos még mindig nem érti, miért kell egyedül bemennie a beteghez. Magához szorítja táskáját, és tétován bár, de belép az időközben kitáruló ajtón.

Állott betegszag üti mellbe. A szobát nyilvánvalóan rég nem szellőztették: dohányillat keveredik vízelet, ürülék és penészedő fa szagával. Az orvost émelygés fogja el, ahogy lassan a szoba közepe felé lépeget. Odabent semmi sem mozdul, a sarokba tolt ágy fölül semmi életjel nem érkezik. Egyéb bútor nincs is a szobában, csupán egy háttas szék áll még az ágy mellett. Háttámláján átdobva egy gyapjú-mellény, és néhány más ruhadarab. Az ágy alatt fém éjjeliedény, az ágy fejénél a földön orvosságos dobozok tucatjai. Egy üveg, mellette pohár. A pohár alján egy ujjnyi rozsdabarna folyadék.

Az orvos megáll a szoba közepén. Most újra hallja egy óra őrjítő ketyegését, amely mindig a fülében van gyerekkora óta, örökre beleakadt idegeibe. Reflexből körül is néz, de a falak üresek. Talán a kinti óra ketyegését hallja még mindig.

Kilenc óra öt perc. Az ágyon takarókba csavarva egy test fekszik – egyelőre mozdulatlanul. Táskáját a földre eresztí, és lassan közelebb lép, hogy lássa az öregasszonyt. Nagy párnák közé besüppedve fekszik, félig ülő pozícióban, szeme csukva. Mellkasa fölött a takaró alig észrevehetően mozdul: lélegzik – állapítja meg az orvos. Szorosan az ágy mellé áll, térde érinti a deszkát és a rajta átfolyó lepedőt. Az öregasszony keze a takaró fölött van, olyan, mint valami korhadtt fadarab. Csupán az erek hálója enged arra következtetni, hogy mégis élő anyagról van szó. A hálóingből kibúvó kézfej mozdulatlan.

Az orvos most arra gondol, hogy ez az öregasszony csupán békésen alszik, tulajdonképpen semmi baja. Az ajtó halk kattanással csukódik be most mögötte. Az öregasszony nem mozdul, szeme csukva marad. Az orvos tétovázik, az ajtó felé néz, majd ismét visszafordul az ágy irányába. Lassan kinyújtja a kezét az erektől hálózott csukló felé. A mozdulat lassú, nagyon lassú, a kéz elindul, át az ágy fölött – a távolság egyre csökken a két eleven szövet között, milliméterről milliméterre csúszik egyre közelebb, majd megérinti a bal csuklót; a puha, nedves ujjak a paplan és a bőr közé nyúlnak: az ütőeret keresik. Az érintésre megmozdulnak a szemgolyók a szemhéjak alatt, és mintha a beesett arc bőrének színe is mélyülne egy árnyalattal. Az orvos számol. A szívből kiáramló vér mozdit egyet az erek falán. Lassan lüktetnek el a másodpercek: huszonöt, huszonhat, huszonhét... Ide nem szűrődnek át a kinti zajok, a falu mintha nem is létezne, elsiklott ez a ház is a kerttel messzire, messze, mintha egy sodródó sziget lenne a csend és óraketyegés fantasztikus óceánján. Az öregasszony nyugodtan lélegzik. Mintha egy picit mosolyogna is az elmúlás előterében. Pulzusa kissé lassú, alig tapintható, de egyelőre egyensúlyban van a test. Az orvos ott áll még mindig kissé előrehajolva, keze az öregasszony csuklóján pihen. Eltelik egy perc, aztán még egy, és még egy, és az orvos még mindig nem húzza el a kezét. Hirtelen nem érzi az öreg, csontos kéz anyagát, ujjai mintha levegőt markolnának. Lassan az ágy mellett álló üres székre ereszkedik.

– Fruzsina néni, hall engem? – kérdi suttogva, és mivel válasz nem érkezik, megismétli a kérdést.

Most hirtelen újra felhangzik egy kutya mély torokugatása. Néhány perccel ezelőtt hallotta először, amikor az udvarba léptek. Talán egy Rottweiler – fut át az orvos fején. Hallszik, amint a láncon dobja magát az a nagytestű állat. Hosszú másodpercek telnek el így, az orvos önkéntelenül is az ablak felé fordítja fejét. Az ugatásból könyörgő szükülés lesz, majd csend. Behallatszik valakinek a fojtott, szitkozódó hangja. Nem a Bálinté, aki idecipelte.

Az állatorvos körülnéz újra a szobában. Megrázza a fejét, csak úgy magának – nincs elképzelése arról, hogy mit is keres itt, egy nyilvánvalóan nagyon idős, haldokló öregasszony mellett egy idegen szobában. Valószínű azért van itt, mert nincs más orvos a környéken. Bár neki sincs lehetősége segíteni ezen az öregasszonyon. Hiába is küzd: a test megfáradt, megérett

az elmúlásra. A menekülés lehetőségeit latolgatja. Feláll a székről, körbejárja a szobát, kinéz minden ablakon.

Az ablakokon át a hátsó udvarba látni. A szilvafák alatt három férfi egy gödröt ás: kettő a gödörben áll már derékig, a harmadik a növekvő földkupac mellett épp egy üveg folyadékot emel a szájához, miközben a ház felé néz. Az orvos hátrébb lép az ablaktól, reméli, hogy nem vették észre. Még azt gondolná, nem végzi azt, amiért idecipelték. Előbb-utóbb választ kell adnia ezeknek az embereknek, el kell mondania, milyen állapotban van az öreganyjuk. Így, első pillantásra, néhány óránál többet nem jósolna neki ezen az árnyékvilágon. Hívtak volna inkább papot. Látott már végelgyengülésben elmenő embert és állatot.

Az öregasszony most megmozdul. A feje kissé oldalt billen, először a fal felé, majd vissza a szoba és az orvos irányába.

– Fruzsina néni – mondja az orvos, és feszülten figyeli az arc minden rezzenését. A szem résnyre kinyílik, a sűrke szembogár alsó harmada látszik. A tekintet teljesen kifejezéstelen, az ajtó irányába néz. Aztán lassan mintha értelem ömlene a szembe, a pupilla nagy, fekete korongja beszűkül valamelyest, ahogy beszívárog rajta a fény. A fej ismét megmoccan, a tekintet körbejárja a szobát, mintha valakit vagy valamit keresne. Ahogy az orvos az öregasszony látóterébe kerül, arcán kissé kisimulnak a ráncok. Mintha egy mosoly árnyéka is átszaladna a sápadt, időtől barázdált arc felett. A száj szóra nyílna, de nincs elég energia: hangok, szavak nem születnek.

Az orvos vizet tölt egy pohárba, és a repedezett szájhoz közelíti. Az öregasszony alig észrevehetően bólint, és szinte mohón fogadja magába a vizet. Egy óra nagymánusa talán két rovátkát is rezzenne, addig nem mozdul, nem reagál semmire, csak kapkodva lélegzik, és az orvost nézi szinte könyörgő szemmel. Pihen, az erőt gyűjti. Könyökével kissé felemeli törzsét aztán, de a fej túl súlyos, a párnán marad, s a törzs a nyakkal tompaszöveget zár be: az öregasszony úgy hat most, mint egy szárnyaszegett, tehetetlen madár.

Az orvosra hirtelen olyan érzés tör, hogy egyszer már végigélte ugyanezt a szituációt, mintha monotonul és unottan ismételné magát ugyanaz a helyzet, hiszen tudja kívülről, mi következik az eljövő percekben: ismer minden apró részletet, tudja, hogy a kutya ismét ugatni kezd, a csontos kézfejre most legyek szállnak ismét, amelyeket odébb legyint egy kézmoz-

dulattal, és ugyanilyen természetes az is, hogy Fruzsina néni tulajdonképpen mindjárt elragadja a halál. Bárki más lenne is bent most a szobában rajtuk kívül, mindenki félrefordítaná a fejét, kimenne épp, tennévenne, a falakat, a függönyt bámulná, vagy végletekig erőlködve, beszélgetőtársa szavaiba görcsösen kapaszkodva figyelne valami teljesen semmitmondó diskurzust, csak oda ne kelljen néznie, hiszen nem tudná elviselni a pillanat hihetetlen idegenségét és iszonyát, amint a haldokló, minden emberi segítségen túl, egyedül marad a sorsával. De valahogyan az orvos sincs jelen, ő is szemlélő csupán, valamiért ő sem képes belépni abba a zárt, üvegburászertű térbe, amelybe végül tulajdonképpen amúgy is csak ketten léphetnek: Fruzsina néni és a halál.

De a szobában rajtuk kívül senki sincs. Sem ember, sem gépek: nincsenek sípoló műszerek, amelyeknek minden szokatlan jelzésére szorult szívvel figyel a be nem avatott; nincsenek vérhabot szállító csövecskék, vöröses vizeletet tartalmazó zacskók, fiolák, szabályos időközönként felhörgő drén. Semmi. Falusi csend van, és Fruzsina néni kapkodó lélegzete.

Bárcsak kiáltott volna idejövét. Kapaszkodott volna egy idegenbe, aki szembejött velük az utcán, tépte volna ki magát a legidősebb fiú akarátának nyalábjából, és szaladt volna végig a házak között eszelősen, segítség után kiabálva. Valamiért úgy érezte, hogy így kellett volna cselekednie, de végül mégsem tette, és most már késő. Életében mindig problémái voltak a cselekvéssel. Sodródni mindig talán könnyebb, hagyni, hogy mások hozzanak döntést helyette. Bár az ember mindig apró döntések és cselekvések hullámverésében létezik, s így, a nem-cselekvés is, mint saját döntés, legitim. Egy ideg kezdett el rángatózni a szájszögletében. Mindig utólag határozza el, hogy a következő alkalommal nem hagyja magát, átviszi akarátát bármi áron, vagy csak egyszerűen nemet mond, tekintet nélkül a következményekre. Nem fog majd számítani, kit sért meg, vagy esetleg kinek kell bevernie az orrát. Elég. Az asszonyától is ilyenféleképpen kellett volna elválnia. Ott is mások döntöttek helyette, s ő mindenbe beleegyezett, csak vége legyen már, legyenek egyszer túl rajta.

Most hirtelen néhány macskakölyök emléke villan az emlékezetébe. A folyófelszín alatt, nagyjából húsz-harminc centi mélyen sodródni a lassú áramlattal, egy fehér nylonzacskóba kötözve. Fuldokolnak. A kristálytisza vízben jól kivehetőek a görcsösen kapálózó tappancsok, és egy-egy pánikszerűen a zacs-

kónak feszülő, tátogó fejecske. A malomárkon átívelő hídon állt azon a kora tavaszi napon, nagykabátban, zsebre dugott kézzel. Mindvégig mozdulatlanul. Csak akkor indult tovább, amikor a zacskó a macskakölykökkel végleg eltűnt a távolodó, zöld hínárokkal lobogó mélyben. Emlékszik, akkor azon gondolkodott, mi lehet annak az embernek a fejében, aki így elbánt ezekkel a szerencsétlenekkel. Szerette volna véresre verni azt a szívtelen alakot.

Fruzsina néni lehunyt szemmel fekszik a párnák között. Most újra úgy tűnik, megszakított minden kapcsolatot a külvilággal, és nem egyéb lassan, mint kapkodó lélegzet, beesett, sápadt arc, csomókba tapadó, selyemvékony haj, pergamenszerű bőr és egy állandó, enyhe remegésben levő test feledésre ítélt kombinációja.

Egyedül, egy haldoklóval. Ki kényszerítette arra, hogy éppen ő, éppen most, éppen itt legyen? Bálint, a legidősebb fiú? Aligha. Egyszerűen csak nem tudott nemet mondani neki. Talán csupán a körülmények. Miért van az, hogy a környéken nincs bár egy körorvos? Valaki, aki ért valamelyest a gyógyításhoz? És egyébként miért kellett éppen neki ideköltöznie a városból, hogy az emberek a nyakára járjanak, és úgy kezdjék értelmezni jelenlétét, ahogy azt ő a legkevésbé szeretne volna? Hiszen ő egy egyszerű állatorvos, aki éppen a múltja elől menekül. Hagyják őt békén legalább egy darabig. Nem kell neki a mások gondja. Ez a csendbe merült, reménytelen szoba, s ezek a légyviszkos, homályos szemű ablakok is a városban hagyott, a válás után értelmetlenné vált lakásukat juttatták eszébe. Egy tányér otffejtett birsalmasajt magányát a barna abrosszal leterített asztalon, kutyáját, amelyik végleg eltűnt egy különösen hideg téli éjjelen. Fény kellene valahonnan ismét. Elege van a vodkabúzzal végződő, végeláthatatlan napokból. Menekülni kellene talán innen is valahogyan. Ez a mai, vértelen őszi reggel sem kecsegtet semmivel, egykedvű és fénytelen a mindenség, s ő ma is a körülmények foglya marad. Ki kellett volna menteni azt a néhány fuldokló macskakölyköt. Többet kellett volna törődni azzal az öregedő, melegséget igénylő kutyával. Nem volt különösebben vallásos, de most

úgy érezte, szüksége lenne egy személyre szabott megváltásra. Bár egy meghatározó eseményre, amely mint egy vízváltató, elkülönítené az eddigi, szinte értelmüket vesztett, nyomasztó dolgokat egy eljövendő, fényesebb léttől. Egy jövőtől, aminek értelme van. De egyáltalán van-e több lépcső számára ebben az ébredésben?

Lehunyt szemét, így ül a haldokló öregasszony mellett néhány percig. Nem akarja, de megállítani sem tudja gondolatait, amelyek most egy meglehetősen váratlan lehetőség irányába mozdulnak. Fruzsina néni úgyis meghal – gondolja. Mellkasában szorítást érez, homlokán kidagadnak a vénák, amint maga elé mered, és játszik a gondolattal. – De nem! – rázza meg a fejét, mégsem tehet ilyent, mégsem használhatja fel ezt a magatehetetlen öregasszonyt ennyire önző módon! Hiszen mégiscsak életről és halálról van szó! Vagy talán éppen ezért lesz legitim, bármit is cselekszik. Hiszen az ő életéről is szó van. Ő is megmentésre szorul ebben a pillanatban. Felugrik a székről, néhányszor körbejárja a szobát. Az ágyban ott a test, és a belé már alig kapaszkodó lélek. Szinte érzi a lobogását, ahogy lassan kívül kerül a rendeltetését teljesíteni már nem tudó porhüvely szabta határokra. Kinéz az ablakon. A hátsó udvarban a testvérek lassan befejezik az ásást. Mindjárt számot kell adnia nekik anyjuk állapotáról. Cselekedni kellene, gondolja, és kiveri a hideg veríték. Mondhatni, eléggé hirtelen szakad rá a lehetőség súlya. Szédülni is elkezd, egyféle émelygő érzés keríti hatalmába, mert érzi, hogy ha ezt meg tudja tenni, akkor elég erős bármihez. Most. Most. Most. Ezt üti felerősödő szívverése. Felszabadult, boldog napokra gondol, valamilyen újakezdésre, amelyben a konkrétumok még nincsenek készen, minden még egyféle homályban lebeg, de egy dolog bizonyos – és ez a legfontosabb: az a világ létezik, és bármilyen visszasan is hangzik, várja őt. Az ágy mellett álló, barnás folyadékot tartalmazó üveg után nyúl. Diópálinka. Szájához emeli az üveget, fenéig üríti, aztán erőt vesz magán: ballal a ritkás hajjal borított tarkó alá nyúl, másik kezével kiemeli a kék virágocskákkal díszített kispárnát az öregasszony feje alól.